

בענין קרבנו ולא הגזול ומשכבו ולא הגזול

ביאור בסוגיין ע"פ ביאור הרבי בפלוגתת רש"י ותוס'

בגמ' (סו, ב) איתבי' אביי לרבה קרבנו ולא הגזול, היכי דמי אילימא לפני יאוש למה לי קרא פשיטא, אלא לאו לאחר יאוש, ש"מ יאוש לא קני.

ובתוס' (ד"ה ש"מ דיאוש לא קני): "דאי קני א"כ חשיב שפיר קרבנו ולא מיפסיל משום מצוה הבאה בעבירה הואיל והוא קני לו קודם שהקדישו כמו שאפרש לקמן (דף סז. ד"ה אמר עולא) בע"ה אבל אי לא קני ביאוש מיפסיל ומ"מ קדוש הוא אע"ג דאכתי לא ידע טעמא דשינוי השם דקאמר לקמן מעיקרא חולין והשתא הקדש מ"מ יש כאן יאוש ושינוי רשות באותן קרבנות דאין [הגזול] חייב באחריותו".

וצ"ע: (א) בתורי"ד פי' דברי הגמ' (דקאמר ש"מ יאוש לא קני) בפשטות, וז"ל: "א"ו לא איצטריך קרא אלא לאחר ייאוש ולא שמינין דיאוש כדי לא קנה", היינו דמאי דקאמר ש"מ יאוש לא קני היינו דזה גופא הוא מה דמשמינין הפסוק דיאוש לא קני ולכן אינו קדוש, ועד"ז הוא בשיטה בשם הראב"ד, וא"כ מה הוצרכו התוס' לפרש דבאמת קני מטעם יאוש ושינוי הרשות ורק דמ"מ פסול מטעם מהב"ע?

ואף דהי' אפשר לומר דהתוס' קאמר לקושטא דמילתא דקדוש משום דקני לי' ביאוש ושינוי הרשות, אבל באמת מצד פי' דברי הגמ' הי' אפשר לפרש כהתורי"ד (אף דלא משמע כן בל' התוס', דמשמע דפי' הגמ' הוא דדחקו לפרש כן), אבל בתור"פ מפורש דלא כן, שכ' "וא"ת סו"ס כיון דיאוש לא קני פשיטא דאין ההקדש הקדש, וי"ל . . יאוש ושינוי רשות קונה" כו', וע"ש בהמשך דבריו, וצ"ב בטעם מחלוקתם?

והי' אפ"ל דכיון דמ"ד דסובר יאוש אינו קונה היינו משום דליכא שום לימוד בתורה שיאוש קונה (דלא סב"ל דאפשר ללמוד מאבידה), א"כ לדידי' לא יתכן שיהי' פסוק ללמוד דיאוש אינו קונה, דהא ליכא סברא או הו"א שיהי' קונה. אבל לכ' זה אינו, דהא באמת איכא מקור דיאוש קונה מידי דהוי אמשיב אבידה, ורק דלהך מ"ד א"א ללמוד מאבידה מאחר דבאיסורא אתי לידי, וא"כ הא אפ"ל דבעינן קרא להורות על הסברא דבאיסורא אתי לידי, וא"כ אפ"ל דלר"פ אי"צ קרא לזה, וצ"ב.

(ב) עוד צ"ע, דהנה במאי דקאמר ש"מ יאוש לא קנה הי' אפשר לפרש דאם יאוש קונה א"כ אין שום סברא לומר שהקרנן יהי' פסול, אמנם בתחלת דברי התוס' שכ' "דאי קני א"כ חשיב שפיר קרבנו" מוכח דהראי' הוא משום דא"א למעט מ"קרבנו" לאחר יאוש, אי יאוש קונה, דאי יאוש קונה חשיב שפיר קרבנו ואיך אפשר למעטו מ"קרבנו ולא הגזול". אך לפ"ז צ"ע, דאיך ממעטינן לאחר יאוש לפי האמת, והרי מאחר דיאוש עם שינוי רשות עכ"פ קונה, א"כ חשיב שפיר קרבנו, והדק"ל (וכה"ק בתרומת הכרי סי' רס"ב סוף הערה ב', ועי' בחידושי הרי"ם מה שפלפל בזה)?

והי' אפשר ליישב ע"פ הסברא שכ' ראשונים בטעם הקנין דיאוש ושינוי רשות דבאמת אין הגנב קונה כ"א הלוקח, דכיון דאיכא יאוש קנה הלוקח, דכל מה דאין הגנב קונה ביאוש הוא רק משום דבאיסורא אתי לידי, אבל לגבי הלוקח, דבהיתירא אתי לידי' שפיר קונה ע"י היאוש (עי' תוס' סוכה ל, ב ד"ה וקרקע אינה נגזלת, ועי' קצה"ח סי' שנ"ג סק"א ועוד), וא"כ אף שהקנין מועיל להקדש לחול, מ"מ זהו רק לגבי הקדש אבל לעולם לא חשיב עי"ז קרבנו, ושפיר אימעיט.

אבל (מלבד מה דכמה מפרשים לא מפרשי כן, עי' עונג יו"ט סי' כ"ט בביאור סברת המ"מ דקידשה בגזל כיון שקנאה היא קנה הוא למפרע, דהקנין הוא ע"י מעשה הגזילה, ועי' בקצות שם בדעת הרמב"ם בזה דלשיטתו דסובר דשינוי רשות טאח"כ יאוש ג"כ קונה) הרי בתוס' בתחלתו הוק' לו דגם למ"ד יאוש קונה אם הי' שייך בזה מצהב"ע הי' אפשר למעט לאחר יאוש גם אי יאוש קונה, שלכן הוצרכו התוס' (בפשטות) לומר "ולא מיפסיל משום מצוה הבאה בעבירה הואיל והוא קני לו קודם שהקדישו כמו שאפרש לקמן", וא"כ הדק"ל דלאחר שקנה ביאוש ב"כ לא שייך למעט דחשיב שפיר קרבנו?

פלוגתת רש"י ותוס' בענין משכבו, ושקו"ט בזה

וממשיך בגמ': אמר ליה רבא וליטעמך הא דתניא משכבו ולא הגזול ה"ד אילימא דגזל עמרא ועבדיה משכב, מי איכא למ"ד שינוי מעשה לא קני, אלא מאי אית לך למימר דגזל משכב דחבריה, ה"נ דגזל קרבן דחבריה.

ופרש"י (בד"ה משכבו) "איש אשר יגע במשכבו, גזירת הכתוב להוציא את המשכב הגזול שאינו נעשה אב הטומאה לטמא אדם". ובתוס' (בד"ה דגזל משכב דחברי): "משמע מתוך פ"ה שר"ל משכב גמור של חברו אם גזלו אין מטמא משכב דגזירת הכתוב הוא וזהו תימה".

וצ"ב, מהו התימא ע"ז אם זהו גזה"כ, ולכ' בודאי א"א להקשות ע"ז מסברא, דמה שייך לשאול על גזה"כ מסברא? ועי' ברשב"א שכ' "וזה תימה דהא כל המשכב אשר ישכב עליו כתיב", והיינו דהתימה הוא מכח קרא אחרינא דנאמר בה "כל המשכב". אך אכתי צ"ב מהו התימה אם יש גזה"כ בפסוק א' המגלה דזהו רק במשכבו? וגם מה יסוד פלוגתתם?

והנה התוס' הוסיפו להקשות "ועוד קשה לרשב"ם דבטהרות (פ"ז מ"ו) גבי גנבים שנכנסו לבית תנן המשכבות ומושבות טהורים ואם יש עמהם כנעני או אשה הכל טמא כי שמא נדה היא וכנעני כזב לכל דבריו משמע שמטמא משכב ומושב שאין שלו", וכ' התוס' דאפשר לדחות דהיינו מדרבנן (עי' במפרשים כמה פירושים בכוונת התוס'),

ועי' בתורי"ד שהוסיף להקשות "וכי הזב אינו מטמא משכב שאינו שלו. והא תנן בפ' ה' דטהרות ישן ברה"ר ועמד עליו טמאים מדרס. ותנן נמי בפ"ה דזבין ר' יהושע אומר נדה שישבה עם הטהורה במטה שבראשה טמא מדרס ישבה בספינה כלים שבראש הנס שבספינה טמאין מדרס אלמא דזב מטמא מדרס שאינו שלו. ובכמה מקומות מוכיח דבר זה ולמה אינו מטמא הגזול שאינו שלו" [ולכ' לפמ"ש התוס' דהוא מדרבנן א"ז גם קושיות אלו מתורצות, אך זה תלוי במ"ש המפרשים בביאור כוונת התוס'].

ומתריך בתורי"ד: "ונ"ל אע"ג דמטמא משכב שאינו שלו. גזירת מלך היא שהגזול לא יטמא. מידי דהוה אסוכה דפליגי ר' אליעזר ורבנן בפ' הישן דר"א סבר כשם שאין אדם יוצא ביו"ט הראשון של חג בלולב של חברו דכתיב ולקחתם לכם. כך אין אדם יוצא בסוכתו של חברו [לכ' צ"ל ורבנן סברי כו' אדם יוצא בסוכתו של חברו] דכתי' כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל רשאים לצאת בסוכה אחת. ואלא לך למאי אתא למעוטה גזולה אלמא אעפ"י שבסוכת חברו יוצא בין מדעתו בין שלא מדעתו בגזולה אינו יוצא (והם) ה"נ כרבנן אע"פ שמטמא משכב חברו הגזול אינו מטמא". והיינו דהתורי"ד מפרש אליבא דרש"י דמשכבו ממעטין רק גזול, ולא כל מה שאינו שלו (ובמילא לא ק' מכל הנך משניות דמירי באינו שלו אבל לא בגזול), וצ"ב אמאי לא ניחא להו להתוס' בת' התורי"ד?

פלוגתת רש"י ותוס' בפסול גזול בסוכה, והלשיטתייהו בזה

והנה בגמ' סוכה (כז, ב) "וחכמים אומרים אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חברו, אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חברו, דכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסכת, מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת. ורבנן האי לך מאי דרשי ביה, מיבעי ליה למעוטי גזולה אבל שאולה כתיב כל האזרח".

וברש"י (ד"ה כל האזרח): "דמשמע סוכה אחת לכל ישראל, שישבו בה זה אחר זה, ואי אפשר שיהא לכולן, דלא מטי שוה פרוטה לכל חד אלא על ידי שאלה" (וכבר שקו"ט בכמה מפרשים במאי דמשמע מפרש"י דלא שייך בעלות בפחות משו"פ).

ובתוס' שם: "ועל חנם דחק דכיון דכתב לך, למעוטי דשותפין משמע כדמוכח בראשית הגז (חולין דף קלו). גבי תרומה וחלה ופאה וטובא דקא חשיב התם . . . (ומרבינן) סוכה אחת לכל ישראל שמע מינה דלא דרשי לך למעוטי שאולה ומוקמי ליה למעוטי גזולה" וכו'.

ובלקו"ש חי"ט שיחה א' לחגה"ס מבאר הרבי ביסוד פלוגתתם דרש"י סב"ל דגם בסוכה, אף דכתי' כל האזרח, מ"מ איכא דין דבעינן "לך" דוקא, ומה דילפינן מכל האזרח היינו דגם שאולה חשיבא שלך, וא"כ אם הוה שמעינן מכל האזרח רק שותפות, א"כ לא הי' אפשר ללמוד מזה שאולה, דהו"א דדוקא דשותפות חשיב שלך משא"כ שאולה. ולפי שיטה זו כ' אדה"ז

אבל דעת התוס' דילפינן מכל האזרח דבאמת אין דין "לך" גבי סוכה, וע"כ דלא בא הכתוב ד"תעשה לך" אלא למעוטי גזולה, ובמילא הק' דאף אם הי' המשמעות דכל האזרח רק דשותפין, מ"מ מאחר דסו"ס גם דשותפין לא הוי "לך", א"כ הרי שמעינן מזה דליכא בסוכה דין ד"לך", וע"כ דבא רק למעט גזולה.

ומבאר הרבי (בהערה 15) דלשיטתיהו אזלי, שבדף ט, א שם איתא הכא נמי חג הסכת תעשה לך . . . ההוא מיבעי ליה למעוטי גזולה. ובתוד"ה ההוא הק' דלמה לי קרא דלך למעוטי גזולה תיפוק ל' דהו"ל מהב"ע.

ומבאר הרבי דקושיית התוס' הוא לשיטתם דלך בא למעט גזולה, דלפ"ז ילה"ק דתיפו"ל דהו"ל מהב"ע, אבל לפרש"י דלך בא ללמד דבסוכה יש הלכה דבעינן לך, אף דלפועל לא נפסל מטעם זה כ"א גזולה, דשאר הענינים (דשותפות ושאלה) חשיבי שפיר לך לענין סוכה, מ"מ אין שייך להקשות דלא ניבעי קרא דלך. וזהו דכ' רש"י שם (בד"ה למעוטי גזולה) "דבעינן תעשה לך משלך".

ביאור יסוד הפלוגתא, וביאור שיטתם בסוגיין עפ"ז

ואפ"ל דגם בסוגיין אזלי רש"י ותוס' לשיטתיהו אזלי, דהנה לפי הנ"ל הנה לכל הדיעות (בין להתוס' ובין לפרש"י) הנה כשיש קרא ד"לך" וכיו"ב ילפינן מזה דבעינן לגמרי לך, והיינו דיש דין דבעינן בעלות שלו, ורק כשיש גילוי נוסף דלא בעינן לגמרי שלו, אז הנה להתוס' הרי מכה ההכרח מוציאין ה"לך" ממשמעותי, דשוב א"א למילף מיני' דיש דין ד"לך", והוי רק מיעוט על גזולה וכיו"ב, משא"כ לרש"י, הנה גם כשא"א לדרוש "לך" למעט על כל מה שאינו שלו, מ"מ אפשר למידרש מזה "לך" כפשוטו, והיינו דבעינן עכ"פ מדה מסוימת ד"לך" והיינו שלא יהי' גזולה (דהוי לגמרי אינה שלך, אבל ע"ש בהשיחה בהמשך דלענין סוכה מה דילפינן מ"כל האזרח" הוא דשאלה חשיב לגמרי "לך").

ומעתה א"ש דברי התוס', דבעצם במאי דכתי' "קרבתנו" צריכים לדרוש מזה דבעינן שיהי' לגמרי שלו, והיינו דאי"ז מיעוט על איזה קרבן, כ"א דין דבעינן שהקרבן יהי' קרבנו, וא"כ לאחר יאוש א"א למעט מזה כיון דחשיב שפיר קרבנו אי יאוש קונה. וא"כ אין לדרוש מ"קרבתנו" לאפוקי מה שאינו קרבנו למעט לפני יאוש, דהא פשיטא, וגם אין לדרוש מזה למעט מה שאינו קרבנו לענין לאחר יאוש, למ"ד יאוש קונה, דהא חשיב שפיר קרבנו. ושוב צ"ל דקרבתנו לא בא למידרש דבעינן קרבן שלו, דבעינן בעלות בהקרבן, כ"א הוא דרשא אחרת למעט ולפסול את הגזולה (וע"ד גבי סוכה דמצד ההכרח מדרשת כל האזרח ילפינן מלך לפסול גזולה), וא"כ שוב אפ"ל דמיעוט זה על גזולה הוי אפי' במה שקנה, דהוי שלו, דאין הפסול מצד חיסרון בקרבנו, כ"א פסול בפנ"ע דדרשינן בגזולה. אלא שע"ז מבארים התוס' דהך פסול דגזולה שהוא פסול בפנ"ע לא שייך אלא אי יאוש אינו קונה, דאז שייך פסול דמהב"ע, משא"כ אי יאוש קונה^[1], וא"ש.

ועד"ז בקרא דמשכבו, הנה התוס' לשיטתיהו סב"ל דאם יש גזה"כ גבי משכבו עכצ"ל דהגזה"כ הוא דבעינן משכבו דוקא, ובא למעט כל דבר שאינו משכבו (דרק גבי סוכה דאיכא הכרח מקרא דכל האזרח שלא לדרוש ה"לך" כפשוטה הנה מטעם זה אמרינן דאין הכוונה לומר דבעינן "לך" כ"א הוא מיעוט בעלמא על גזול), ולכן הק' התוס' מכמה משניות דחזינן דמטמא גם משכב שאינו שלו, וע"כ דגבי זב ליכא דין דבעינן משכבו דוקא.

ומפרש התורי"ד אליבא דרש"י דבאמת דרשינן משכבו ומ"מ דרשינן מזה רק להוציא את הגזולה, דכיון דלרש"י הרי ישנם דרגות בהבעלות דשלו, א"כ שייך לדרוש "משכבו" דבעינן שלו, ומ"מ ה"דרגא" דשלו דבעינן לענין זה הוא רק לאפוקי גזול, דהוי לגמרי שאינה שלו, וממילא לא ק' מהני משניות דמטמא במה שאינו שלו (ובפרט דכל הני משניות אפ"ל דהוי בגדר שאלה, דרשות לכל אדם להלך וכו').

ואפ"ל בטעמו של רש"י בזה דמאחר דחזינן גבי סוכה (מקרא ד"כל האזרח") דיש דרגות ד"לך" שממעט רק גזולה, דכל דבר חוץ מגזולה חשיב שפיר כשלו, א"כ שוב ילפינן מזה גם לענין דרשת "משכבו" לגבי זב דרק גזולה נתמעט מזה. ועפ"ז יומתק אריכות לשונו של התורי"ד "מידי דהוה אסוכה דפליגי ר' אליעזר ורבנן בפ' הישן . . . דרבנן סברי אדם יוצא בסוכתו של חברו. דכתי' כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל רשאי לצאת בסוכה אחת. ואלא לך למאי אתא למעוטא גזולה אלמא אעפ"י שבסוכת חברו יוצא בין מדעתו בין שלא מדעתו בגזולה אינו יוצא (והם) ה"נ כרבנן אע"פ שמטמא משכב חברו הגזול אינו מטמא", והיינו דדרשת משכבו הוא ע"פ הילפותא דסוכה (דאל"כ הול"ל בקיצור דמ"לך" דרשינן למעוטי גזולה ולא דבעינן שלו דוקא). גם יתכן דאינו דומה הדרשא ד"משכבו" להדרשא ד"לך", דלך משמעותה שלך דוקא, אבל המשמעות ד"משכבו" אינו כ"כ כמו לך, ולכן אפשר יותר לפרש דהכוונה לדרגא פחותה בעלות, אבל זהו דוקא לפרש"י דמכל האזרח ילפינן דגם שאלה וכו' חשיב שלך.

ועוד אפ"ל בהקדם דהנה י"ל דזהו יסוד ה"תימה" שכל התוס' והרשב"א ממה דכתי' בקרא אחרינא "כל המשכב אשר ישכב עליו", דהנה אם היינו מפרש דמשכבו היינו מיעוט דבא למעט גזולה מדיני טומאת זב, א"כ לכ' אין להקשות מקרא דכל המשכב, דהכוונה כל המשכב שאינה גזולה, דדי בכך במה דהשמיענו במקום א' הך גזה"כ דלהוציא את הגזולה, ואטו כי רוכלא, והרבה דרשות בכגון זה. אבל אי נימא דמשכבו היינו (לא דיש מיעוט ו"פטור" מטומאה בגזול, כ"א) שדיני טומאה נאמרו רק במשכב שלו, וכל משכב שאינה שלו אין בה דיני טומאה, א"כ ק' מה דסתם בקרא אחרינא

"כל המשכב אשר ישכב" אם באמת דין זה אינו בכל המשכב כ"א במשכבו דוקא, וזהו תימה. ולכן מפרשים דמשכבו הוא (דין דבעינן שלו דוקא, כ"א) מיעוט בפנ"ע דממעטין גזולה, ולא מטעם חיסרון בעלות, כ"א שיש איזה פטור בגזולה, ולכן מפרשים (ע"פ התו"כ) דהפטור דגזולה היינו מטעם חיסרון יאוש ובכלי שבעי יחוד בעלים כו' וכמ"ש התוס' והרשב"א כו'.

אבל לפרש"י (והתורי"ד) הרי אף אי כתי' כל המשכב (דמפיק הך משכבו ממשמעותי דא"א ללמוד דיש דין דבעינן שלו דוקא) מ"מ אכתי אפשר ללמוד את כפשוטה דיש דין דבעינן בעלות, ורק דהדרגא דבעלות דבעינן הוא לא בעלות גמורה, כ"א בעלות קצת, שממעט רק חיסרון בעלות דגזולה, וכמשנ"ת (ולפ"ז ילפינן זה אכן מ"כל המשכב", והיינו דמקרא ד"כל המשכב" גבי זב ילפינן מה דילפינן מקרא ד"כל האזרח" דגבי סוכה).

ב' האופנים בדרשת קרבנו ולא הגזול אי קאי לאחר יאוש

וא"ש ג"כ דלשיטתייהו אזלי במה דמוקמינן לה ל"קרבנו" לאחר יאוש, דלפי התוס', הנה במה דמוקמינן לה לאחר יאוש, וההכרח לפרש דלא דרשינן מ"קרבנו" דבעינן בעלות בקרבנו כ"א דיש פסול בפנ"ע דקרבן הגזול (ע"ד בסוכה), א"כ לא מסתבר לי' דטעם הפסול משום דיאוש לא קני, דא"כ אם זה פסול ד"גזול", רק סבה צדדית דאינו יכול להקדיש [ואפ"ל דזהו כוונת רבינו פרץ דאכתי פשיטא, והיינו משום דאי"ז פסול דגזול].

אמנם לשיטת התורי"ד כמשנ"ת, הנה אף אם ממעטין גזולה היינו משום דבעינן שיהי' שלו, וא"כ אפ"ל דמיירי לאחר יאוש ומשום דיאוש לא קני, וזה גופא אתי קרא לאשמועינן.

ב' לשונות רש"י בהתי' דגזול קרבן דחברי', והחילוק מהתורי"ד

והנה בתי' הגמ' "ה"נ דגזול קרבן דחברי'" פרש"י (בד"ה דגזול קרבן דחברי'): "שהקדיש חבירו ולעולם לפני יאוש ואיצטרך לאשמועינן דאינו עולה לרצון כלל ואפ"ל לבעלים הראשונים ואע"ג דלא הוה יאוש, ל"א דגזול קרבן דחבריה הלכך אפ"ל לאחר יאוש לא קנייה דקרבן אינו נגזל דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה".

ובתורי"ד הביא ג"כ ב' פירושים אלו, אבל באו"א קצת, וז"ל: "ה"נ דגזול קרבן מחברי' שהוא מוקדש ועומד ואינו חולין לעזרה ואתא לאשמעי' דאינו עולה לו ולא לבעליו. לו אינו עולה שאינו שלו. ואע"ג דאייאש דכיון דאקדשי' בעלי' כל היכי דהוא בי גזא דרחמנא הוא. ואינו מועיל לו יאוש של זה לבעלים נמי אינו עולה ואפילו לא אייאש ואפ"ל שהביא כהן לשם בעליו. דבעי' יביא אותו לרצונו ולא זה שהביאו שלו לרצונו והבעלים מטפלין עד העזרה או שולחין אותו ע"י שליח. פרט לזה שלא עשאו שליח והקריבו שלא לדעתו. עיין לקמן בההיא פירקא שכתבתי שאם הקריבו לשם בעליו שעלה לו לבעליו", הרי דהתורי"ד הביא ב' הענינים ביחד (ולא בתור ב' לישנות), וצ"ע בטעמו של רש"י, דלמה כ' זה כב' לישנות, ולמה לא כ' כהתורי"ד דתרווייהו אשמועינן?

והנה התוס' ושאר הק' על ל"ק דרש"י, וז"ל התוס' (סוד"ה דגזול קרבן דחברי'): "ואין לומר שבא הכתוב לפסול הקרבן דהא אמרינן לקמן (דף עו.) גבי גנב שאם שחט תמימים לפנים לשם בעלים יחזרו קרן לבעלים", והיינו דמק' מגמ' לקמן (עו, א) דקאמר דהיכא דשחט תמימים בפנים לשם הבעלים חזרה קרן לבעלים, ומפורש דעלו לבעלים לשם חובה, דאל"כ לא חזרה קרן לבעלים, וצ"ע ליישב פרש"י^[2].

אמנם באמת לכ' קושיית התוס' צ"ע, דהנה עי' בגמ' לקמן (סז, סע"א) אמר עולא מנין ליאוש שאינה קונה שנא' וכו' רבא אמר, מהכא: קרבנו - ולא הגזול; אימת? אילימא לפני יאוש, פשיטא, למה לי קרא? אלא לאו לאחר יאוש, וש"מ: יאוש לא קני, ש"מ. והא רבא הוא דאמר דגזול קרבן דחבריה! איבעית אימא: הדר ביה, ואיבעית אימא: חד מינייהו רב פפא אמרה, עכ"ל הגמ' שם.

וחזינן דלחד תירוצא הדר בי' רבא מההיא, וא"כ כל הך סברא דגזול קרבן דחברי' נאמרה ע"י רבא, ואם רבא בעצמו חזר בו^[3] א"כ למסקנא ליכא לשום מ"ד דאית לי' הך סברא^[4], ושפיר הק' הגמ' להלן דחזרה קרן לבעלים, ואפ"ל לאידך תירוצא בגמ', הרי מאחר דחד מינייהו ר"פ אמרה, א"כ הרי פליגי בהך סברא דגזול קרן לבעלים, וא"כ מהו הקושיא על פרש"י מהסוגיא דלהלן, והרי אפשר לפרש דהך קושיא (אף שהיא סתמא דגמ') היא לאידך מ"ד?

אמנם אפ"ל דפליגי בהנ"ל, דהנה לכ' צ"ע בלישנא קמא דרש"י דאיך מפיק דין זה מקרבנו, דמשמעה שצ"ל בעלות בכדי שהקרבן יהי' עולה לרצון, והרי דין זה שייך לפסול רק לענין הגנב, אבל לגבי הבעלים הראשונים, דאין חיסרון בהבעלות שלו, א"כ איך אמרינן שלגבי ידיד אינה עולה מכח קרא ד"קרבנו"?

אלא נראה דבזה גופא פליגי ב' הלשונות, דלישנא קמא סב"ל (מצד ההכרח בהפסוקים דמיירי בגזל קרבן דחברי) דמוכרחים לפרש דמיעוט זה דקרבנו ולא הגזול הוי מיעוט בפנ"ע דקרבן הגזול אינו עולה לרצון כלל, היינו דיש פסול בגזול (ולא שבקרבן בעינן בעלות), ובזה גופא פליגי ב' הלשונות, דלישנא קמא הרי מוכרחים לפרש הך דרשא דקרבנו ולא בגזול דזהו פסול בפנ"ע בגזול^[51], ומכיון שהקרבן הגזול פסולה בעצם א"כ הרי גם לבעלים הראשונים אינה עולה לרצון^[6], משא"כ הלישנא בתרא סב"ל דמה דילפינן מדרשא זו (גם לפי המסקנא דקרבנו ולא הגזול) הוא דין בעלות בהקרבן, ובמילא מה דפסלינן מזה הוא לגבי הגזול משום דחסר בהבעלות שלו בהקרבן אפי' לאחר יאוש וכו' וכמו שפי' רש"י [ונראה דזה מדויק בל' התוס' בקושייתם, שהק' "ואין לומר שבא הכתוב לפסול הקרבן", ולכ' עיקר הקושיא הוא דלא יתכן לומר דאינו עולה לרצון **לבעלים הראשונים**, מדקאמר חזרה קרן לבעלים, ולכ' עיקר חסר מן הספר בקושייתם? אך למשנ"ת ניחא דעיקר החידוש דהלישנא קמא דרש"י הוא דמקרבנו ולא הגזול ילפינן (לא דין בעלות, שצ"ל בעלים על הקרבן בכדי שיעלה לרצון, כ"א) פבול בעצם הקרבן כשהיא גזולה, ומכיון דילפינן פסול בקרבן גזולה, א"כ שפיר יוצא מזה דגם לגבי בעלים הראשונים פסולה, ושפיר הק' התוס' ע"ז דאין לומר דבא "לפסול הקרבן"].

וא"ש מה דרש"י ביאר שהם ב' לישנות, דכיון דהם ב' אופנים שונים בהדרשא דקרבנו ולא הגזול א"כ הם ב' לישנות שונות וילפינן או הא או הא. אמנם דעת התור"ד אפ"ל דהיא דלא כנ"ל, דמפרש דאף להך לישנא דאינו עולה לבעלים הראשונים היינו (לא משום דפסלינן הקרבן דהוי פסול עצמי גזול, כ"א) דהוי חיסרון בעלות, דכיון דאין הבעלים מביאים אינו עולה לרצון, וכמפורש בדבריו "לבעלים נמי אינו עולה ואפילו לא אייאש ואפי' שהביא כהן לשם בעליו. **דבעי' יביא אותו לרצונו** ולא זה שהביאו שלו לרצונו **והבעלים מטפלין עד העזרה או שולחין אותו ע"י שליח**. פרט לזה שלא עשאו שליח והקריבו שלא לדעתו", ומפורש דאי"ז פסול גזול כ"א חיסרון בהבאת הקרבן ע"י הבעלים, ושפיר הביאם בחדא מחתא דחד דינא וחד טעמא נינהו.

והי' אפ"ל דבזה תלוי קושיית התוס' על רש"י, דאם הילפותא הוא דבעינן בעלות, א"כ הדין דקרבנו ולא הגזול הוא ממשמעותי דקרא, וא"כ אף אי הדר בו רבא מההיא היינו דע"כ ילפינן מזה גם דיאוש אינו קונה, אבל ע"כ גם למסקנא קיימא הך דרשא ד"ולא הגזול", וא"כ ק' מסוגיא דלהלן כמו שהק' התוס' (אבל זהו דלא כהדיוק דלעיל בל' התוס' שכ' "לפסול הקרבן"), אבל אם זהו דרשא ומיעוט בפנ"ע שיש פסול עצמי בקרבן הגזול, א"כ אם למסקנא הדר בו רבא מההיא, א"כ שוב ליטא להך דרשא והך דינא כלל ושוב לק"מ. ועי"ל בזה.

^[1] והנה התוס' בסוכה (ט, א) הנ"ל כ' דמהב"ע הוא רק דרבנן (ולכן לא שייך להקשות דלמה לי קרא לפסול סוכה גזולה ותיפוק לה דהו"ל מהב"ע), וזהו לכ' דלא כדבריו בסוגיין, אבל אפ"ל דגם התוס' בסוגיין לא נתכוונו לומר דילפינן מ"קרבנו" הדין דמהב"ע עצמה, כ"א דילפינן מזה פסול בפנ"ע בקרבן הגזול, רק דהתוס' מפרשים מסבירא דפסול זה בקרבן הגזול יהי' לה אותם הגדרים כמו הפסול דמהב"ע דמדרבנן, וק"ל.

^[2] ואחרונים כ' לחלק בין ב' הסוגיות דהתם מדובר ששחט לשם הבעלים וכאן מדובר ששחט בסתם. ובתור"ד לכ' יש סתירה בענין זה, דבסוגיין כ' "לבעלים נמי אינו עולה ואפילו לא אייאש ואפי' **שהביא כהן לשם בעליו**", ובסוף דבריו כ' "עיינן לקמן בההיא פירקא שכתבתי שאם הקריבו לשם בעליו שעלה לו לבעליו", ולהלן שם (עו, א) כ' "בשוחט תמימים לשם בעליהם פי' והא דאמרן לעיל קרבנו ולא הגזול כגון דאקריבי' אדעתא דנפשי' אבל היכא דאקריבי' אדעתא דבעלים הראשונים ה"נ דעולה להך", ואולי מחלק בין היכא דהכהן שוחט לשם בעלים להיכא דהגנב בעצמו מביא לשם הבעלים, ובכל אופן הלי' בסוגיין צ"ע, ועצ"ב בזה.

^[3] ולכ' הי' אפ"ל דמאי דקאמר דהדר ב' רבא מההיא היינו דחזר מהראי' דיאוש אינה קונה, משום דסבר למסקנא כהתי' דגזל קרבן דחברי' (והיינו דהמימרא דדף סז, ב הי' קודם), אבל לכ' זה אינו דהא בתוס' שם (ד"ה רבא אמר) מבואר דלמסקנא מסיק רבא דיאוש אינו קונה (וא"כ ע"כ חזר ב' ממאי דקאמר דגזל קרבן דחברי' (ולפ"ז גם מאי דקאמר "**חד מינייהו** ר"פ אמרה" הוא לא כמסתפק, דע"כ היינו הך דלעיל דגזל קרבן דחברי'. שו"ר שכ"כ ביד דוד (על הגמ' שם ד"ה הדר בו), אלא שהביא שיש שנסתפקו בזה, ע"ש.

^[4] ואף דרבה הרי סב"ל דיאוש אינה קונה, הרי (מלבד מה דאין הלכה כרבה, ורק ממה דרבא הכריח כן בפ"י הכתוב הי' אפשר להקשות, ורבא הרי חזר בו, הרי) כ' התוס' (להלן ד"ה רבא אמר הנ"ל) וכן הרשב"א (בסוגיין) דגרסינן "איתיבי' אביי **לרבה**" ואח"כ גרסינן "אמר לי' **רבא**", ומשום דרבה עצמו לא השיב כלום על קושיית אביי, ורק רבא הוא דאמר התי' דגזל קרבן דחברי', וא"כ אדרבא, מבואר דרבה, אף דסב"ל דיאוש אינו קונה, מ"מ לא סב"ל הך תי' דגזל קרבן דחברי'.

^[5] והנה ראיתי בתו"ת עה"פ קרבנו שכ' בטעם הדרשא "וטעם הדבר מבואר בגטין נה, ב "שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות". והנה עיקר הביאור שלו תמוה לכ', דהרי מבואר שם בגמ' ד"שלא יאמרו" דהיינו דזהו גזירה מדרבנן, וכן מבואר מדברי התוס' שם שהק' ע"ז דאין יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקו"ע.

אבל עכ"פ אם נפרש בטעמא דקרא בדין דרבנו ולא הגזול ע"ד הך סברא דשלא יאכל מזבח גזילות, א"כ מובן עכ"פ דלאופן זה זהו פסול בהחפצא מצד עצם המציאות שזהו גזילה, וק"ל.

^[6] והיינו דהפסול הוא מחמת עצם השם גזול, אף שאין בה חיסרון בעלות לגבי'. ועי' סוטה (מג, סע"א) דדריש מ"בנה בית ולא חנכו" ולא חנכו - פרט לגזולין. ומק' "לימא דלא כרבי יוסי הגלילי דאי רבי יוסי הגלילי הא אמר ורך הלבב זה המתירא מעבירות שבידו, אפילו תימא רבי יוסי הגלילי, כגון דעבד תשובה ויהבי דמי, אי הכי הוה ליה לוקח וליהדר, כיון דמעיקרא בתורת גזילה אתא לידיה לא", ונמצא דהמיעוט דממעט גזול הוא מצד עצם מעשה הגזילה, אף דעכשיו הוא שלו לגמרי דעשה תשובה ויהיב דמי